

Πρόλογος

Ο σκοπός αυτού του βιβλίου, είναι να επαναφέρει στις μνήμες όσων γνωρίζουν και να διδάξει σε όσους δεν γνωρίζουν, τί εστί Βόρειος Ήπειρος, γιατί αποκόπηκε από τον φυσικό κορμό της Ελλάδος και γιατί δεν πρέπει η Ευρωπαϊκή οικογένεια, να συντηρεί αυτήν την αφύσικη ένωση της Βορείου Ηπείρου με την Αλβανία.

Οι Αγώνες και οι Θυσίες των Βορειοηπειρωτών στην Ελληνική Επανάσταση είναι τεράστιοι και αδιαμφισβήτητοι, όπως και όλοι οι αγώνες των υπόλοιπων Ελλήνων.

Έτσι, το βιβλίο αυτό, γράφτηκε για να αφυπνίσει, να ενημερώσει και να επαναφέρει το θέμα στην επικαιρότητα που της αναλογεί.

Ο Ιερός Λόχος Γερμανίας 2020 ε. V θεωρεί πως για τον λόγο αυτό, το παρόν βιβλίο, δεν διατίθεται προς πώληση, αλλά προς ενημέρωση και αφύπνιση όλων, μέσα από τις βιβλιοθήκες των Ενοριών, των Ελληνικών Κοινοτήτων, Συλλόγων κτλ., οι οποίοι με αυτόν τον τρόπο, συμμετέχουν ενεργά στον σκοπό αυτό.

Θέλουμε να ευχαριστήσουμε όλα τα μέλη, τους φίλους που ανώνυμα προσέφεραν τις γνώσεις τους και το χρόνο τους με πολύ αγάπη, για να φτάσουμε στο επιθυμητό αποτέλεσμα.

Θα ακολουθήσει και η Γερμανική Έκδοση του βιβλίου.

Το Δ. Σ.

Ιερός Λόχος Γερμανίας 2020 ε. V

Εισαγωγή

Ο χώρος της Βορείου Ηπείρου υπήρξε μέχρι το 1913 αναπόσπαστο τμήμα της ενιαίας Ηπείρου.

Το Βορειοηπειρωτικό Ζήτημα, εμφανίστηκε λίγο πριν το τέλος του πολέμου των βαλκανικών συμμάχων κατά της Οθωμανικής Αυτοκρατορίας (1912-1913). Το προκάλεσαν οι πολιτικές της Αυστροουγγαρίας και της Ιταλίας, που για στρατηγικούς και οικονομικούς λόγους, δημιούργησαν το μέχρι τότε ανύπαρκτο αλβανικό κράτος παροτρύνοντας τον Ισμαήλ Κεμάλ, να διακηρύξει στις 28 Νοεμβρίου 1912 την ανεξαρτησία της Αλβανίας. Οι λεγόμενες Μεγάλες Δυνάμεις της εποχής, απέσπασαν το βόρειο τμήμα της Ηπείρου και το προσάρτησαν στο υπό διαμόρφωση αλβανικό κρατικό μόρφωμα.



Σπύρος Σπυρομήλιος

Λίγες ημέρες νωρίτερα, ο Σπυρομήλιος με Ηπειρώτες και Κρήτες εθελοντές ελευθερώνει τη Χιμάρρα και στις 7 Δεκεμβρίου 1912 ο Ελληνικός Στρατός κατορθώνει το ίδιο στην Κορυτσά. Το 1913 απελευθερώνονται και άλλες πόλεις της Βορείου πια Ηπείρου και συγκεκριμένα διαδοχικά το Αργυρόκαστρο, το Τεπελένι, οι Άγιοι Σαράντα και το Δέλβινο.

Ο Ελληνικός στρατός αναγκάζεται να σταματήσει την πορεία του προς τον Αυλώνα μετά από αξίωση της Ιταλίας. Ήδη όμως οι καζάδες Πρεμετής, Λεσκοβικίου, Κολωνίας, Κορυτσάς και φυσικά η Χιμάρρα, το Τεπελένι και το Κουρβελέσι αποτελούν ελεύθερη ελληνική περιοχή. Η ελληνική κυβέρνηση υποτάσσεται στην απόφαση των Δυνάμεων και ο Ελληνικός Στρατός εγκαταλείπει τη Βόρειο Ήπειρο.

Οι Βορειοηπειρώτες όμως αντιστέκονται. Ανακηρύσσεται η Αυτονομία της Βορείου Ηπείρου στις 17 Φεβρουαρίου 1914 στο Αργυρόκαστρο. Πρόεδρος αναλαμβάνει ο πρώτος Έλληνας Γενικός Διοικητής, ο Γεώργιος Χρηστάκης Ζωγράφος. Με καταγωγή από το Κεστοράτι Αργυροκάστρου, γιος του μεγάλου ευεργέτη που ίδρυσε το «Ζωγράφειο» Γυμνάσιο Κωνσταντινουπόλεως και συνέστησε το Ζωγράφειο διαγώνισμα σε Παρίσι και Μόναχο για να ενισχύσει τους Έλληνες συγγραφείς και καλλιτέχνες (χαρακτηριστικό το άρθρο και οι εικόνες από τα Ζωγράφεια διδασκαλεία στη

γενέτειρά του στο Κεστοράτι, που δημοσίευσε το περιοδικό «Έσπερος» Λειψίας το Δεκέμβριο του 1883).



Γεώργιος Χρηστάκης Ζωγράφος

Ο Γεώργιος σπούδασε Νομικά και Πολιτικές Επιστήμες σε Γαλλία και Γερμανία και ασχολήθηκε με θέματα Εθνικής Οικονομίας. Αναγορεύθηκε διδάκτορας του Δικαίου στο Πανεπιστήμιο του Μονάχου. Με πλούσια πολιτική εμπειρία, οργανώνει την άμυνα της Αυτόνομης Βορείου Ηπείρου και όταν ο αλβανικός στρατός επιχείρησε να την καταλάβει, υποχώρησε άτακτα και άφησε ανοικτό δρόμο προς την κύρια Αλβανία. Η διεθνής επιτροπή που είχε οριστεί για τη χάραξη των συνόρων, προ του κινδύνου της προέλασης των Βορειοηπειρωτών στην Αλβανία που θα έθετε σε κίνδυνο την υπόσταση του νέου κράτους, ζήτησε ανακωχή. Υπογράφηκε στις 17 Μαΐου 1914 το Πρωτόκολλο της Κέρκυρας, με το οποίο αναγνωρίζεται η ελληνικότητα της Βορείου Ηπείρου και της παραχωρούνται προνόμια εντός του αλβανικού κράτους.

Ακολούθησε ο Α΄ Παγκόσμιος Πόλεμος και επειδή στην Αλβανία ξέσπασαν ταραχές, η Ελλάδα έλαβε εντολή από τις Δυνάμεις να ανακαταλάβει τον Οκτώβριο του 1914 τη Βόρειο Ήπειρο. Η Ιταλία απαίτησε το Σεπτέμβριο του 1916 να αποχωρήσει ο Ελληνικός Στρατός, ενώ την Κορυτσά την είχαν ήδη καταλάβει γαλλικά στρατεύματα. Με τη λήξη του πολέμου αποφασίστηκε η Βόρειος Ήπειρος να δοθεί στην Ελλάδα, ενώ η περιοχή του Αυλώνα, με εντολή για όλη την Αλβανία, στην Ιταλία. Οι Αλβανοί αντέδρασαν απέναντι στους Ιταλούς, οι συμφωνίες δεν τηρήθηκαν και η Βόρειος

Ήπειρος επιδικάστηκε οριστικά στην Αλβανία το Νοέμβριο του 1921. Το 1922 με τη Συνθήκη της Λωζάνης, 14 χωριά της Καστοριάς δίνονται και αυτά στην Αλβανία. Ενώ ήδη το ελεύθερο από το 1864 ελληνικό νησί Σάσων των Επτανήσων είχε παραχωρηθεί επίσης.

Στη διάρκεια του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου η Βόρειος Ήπειρος απελευθερώθηκε για τρίτη φορά και πάλι από τον Ελληνικό Στρατό, που έγραψε το Έπος του «Όχι» στη Βόρειο Ήπειρο το 1940-1941. Ιδιαίτερα η περιοχή της Κορυτσάς έγινε ελληνική για τέταρτη φορά. Είναι η πρώτη πόλη που περνάει από τα χέρια του Άξονα και συγκεκριμένα των Ιταλών του Μουσολίνι και των Αλβανών συμμάχων του στον ελεύθερο κόσμο και γίνεται ειδική μνεία παγκοσμίως. Χαρακτηριστική η σκηνή με τις εφημερίδες της εποχής στην ταινία «Πολίτης Κέιν» του Όρσον Γουέλς.

Μετά τη λήξη του Β΄ Παγκοσμίου Πολέμου και την ήττα του Άξονα, η Ελληνική Κυβέρνηση ζήτησε στη Διεθνή Διάσκεψη Ειρήνης των 21 Εθνών στο Παρίσι (30/08/1946) την ένωση της Βορείου Ηπείρου με την Ελλάδα. Το ζήτημα παρατέμφθηκε - ύστερα από αντιδράσεις του Σοβιετικού Υπουργού Εξωτερικών Μολότωφ και άλλων κομμουνιστικών κρατών - στο Συμβούλιο Υπουργών των Εξωτερικών των Μεγάλων Δυνάμεων (Γαλλία, ΗΠΑ, Μεγ. Βρετανία, Ρωσία) που έγινε στη Νέα Υόρκη (4 Νοεμβρίου έως 12 Δεκεμβρίου

1946). Το Συμβούλιο ανέβαλε τη λήψη αποφάσεων ως προς το Βορειοηπειρωτικό για μετά την υπογραφή της Συνθήκης Ειρήνης με την Αυστρία και τη Γερμανία. Η συνθήκη ειρήνης με την Αυστρία υπογράφηκε στις 15 Μαΐου 1955 στην Βιέννη. Με την Γερμανία στις 12 Σεπτεμβρίου 1990 στην Μόσχα. Το Βορειοηπειρωτικό ζήτημα εκκρεμεί και περιμένει τη λύση του.

Από την αρχαιότητα μέχρι την Οθωμανική κατάκτηση

Ο Αριστοτέλης αναφέρει ότι η «**Ηπειρος είναι η αρχική κοιτίς των Ελλήνων**», ενώ πολύ παλαιότερα ο Όμηρος μας μεταφέρει στο μαντείο της Δωδώνης, τόσο στην Ιλιάδα, με την επίκληση του Αχιλλέα στο Δωδωναίο Δία, όσο και στην Οδύσσεια, με την επίσκεψη εκεί του Οδυσσέα. Κοντά στον Αυλώνα θεωρούν ο Ηρόδοτος, ο Πολύβιος και ο Στράβωνας ότι βρίσκεται ο λιμένας του Ωρικού που θεωρείται η αρχή της Ελλάδας στην αρχαιότητα. Οι αυτόχθονες (και όχι αποικίες) αρχαίες πόλεις στο χώρο της σημερινής Βορείου Ηπείρου ήταν η Απολλωνία, η Αυλών, ο Ωρικός, η Βυλλίς, η Αντιγόνεια (Τεπελένι), το Βουθρωτόν, η Φοινίκη (Άγιοι Σαράντα), ο Ορχησμός κ.λπ.

Ο βασιλιάς Πύρρος του κράτους της ενιαίας Ηπείρου επιχείρησε την περίφημη εκστρατεία κατάκτησης της Ιταλίας, της Σικελίας και της Βόρειας Αφρικής, έχοντας μάλιστα στο στρατό του και είκοσι ελέφαντες. Οι Ηπειρώτες, όπως και οι υπόλοιποι Έλληνες, αντιστάθηκαν ηρωικά στην

επίθεση των Ρωμαίων υπό τον Αιμίλιο Παύλο το 168 π.Χ. Ολόκληρη η Ήπειρος λεηλατήθηκε και 150.000 Ηπειρώτες μεταφέρθηκαν ως δούλοι στη Ρώμη. Στη συνέχεια ανήκει στο Ανατολικό Ρωμαϊκό κράτος, δηλαδή στη Βυζαντινή Αυτοκρατορία της Κωνσταντινουπόλεως. Κατόπιν το Δεσποτάτο της Ηπείρου, με πρωτεύουσα την Άρτα, φτάνει μέχρι το Δυρράχιο (1204).

Όταν οι Τούρκοι εισβάλλουν από την Ασία η Ήπειρος διατηρεί και πάλι την ενότητά της, αποτελώντας το βιλαέτι των Ιωαννίνων. Στις επίσημες τουρκικές στατιστικές του 19ου αιώνα καταλαμβάνει επιφάνεια 18.200 τ.χλμ., έχει πληθυσμό 650.000 κατοίκων και περιλαμβάνει τους νομούς (σαντζάκια) Ιωαννίνων, Πρεβέζης, Αργυροκάστρου και Βερατίου. Εντελώς ξεχωριστό το βιλαέτι της Σκόδρας, δηλαδή της Αλβανίας, με επιφάνεια 9.000 τ.χλμ. και 300.000 κατοίκους, μωαμεθανούς κυρίως, με λίγους ορθόδοξους και καθολικούς.

Η Τουρκοκρατία

Η διάθεση να ξεφύγουν από τις ενδοφυλετικές διενέξεις και να ληστέψουν τις πλούσιες ελληνικές περιοχές, προκαλεί την εισβολή αλβανικών ορεισίβιων πληθυσμών από το Βορρά της σημερινής Αλβανίας. Λίγο μετά ακολουθεί η Οθωμανική κατάκτηση και οι εξισλαμισμοί. Η ήδη εχθρική διαγωγή των επήλυδων Αλβανών, γίνεται ακόμα χειρότερη μετά τη στροφή τους στο Μωαμεθανισμό. Ενδεικτική η περίπτωση της πρώτης και δεύτερης άλωσης του Αργυροκάστρου (1344) από τους Οθωμανούς και ο θρύλος για την αμαζόνα Αργύρω. Πολλοί κάτοικοι μην αντέχοντας τις συνεχείς διώξεις από την οθωμανική διοίκηση και τις επιδρομές των Τουρκαλβανών φεύγουν στο εξωτερικό. Άλλωστε για να κατευνάσουν και να λάβουν απέναντι στις ληστείες προστασία από τον κατακτητή, ήδη έχουν υποστεί την αρπαγή των περιουσιών τους. Άλλοι έχουν πληρώσει ως λύτρα την περιουσία τους για να γλιτώσουν κάποιο αγαπημένο τους πρόσωπο από τους απαγωγείς του. Κάποιοι εκβιάζονται να παραχωρήσουν τα πάντα στους μωαμεθανούς μπέηδες με αντάλλαγμα ακόμα και «μια οκά ρακή».

Επί δύο και περισσότερους αιώνες υπέστησαν πολλές καταστροφές από τη διάβαση και διαμονή Αλβανών ιδίως

μετά την εκστρατεία τους κατά της Πελοποννήσου το 1769 και φυσικά κατά την Ελληνική Επανάσταση του 1821.



Ψυχομάννα του Γύζη

Παρ' όλα αυτά, ο Ελληνισμός, χάρη στον ισχυρό οικογενειακό δεσμό και στον καθοριστικό ρόλο της γυναίκας που αναπλήρωνε τον ξενιτεμένο ή τον πολεμιστή σύζυγο, κράτησε την πληθυσμιακή πλειοψηφία και εδώ, ενώ αντίθετα ο άστατος τρόπος ζωής των Μωαμεθανών τους οδηγούσε σε συρρίκνωση. Μιλάμε λοιπόν και εδώ για μία δημογραφική επανάσταση, όπου οι Έλληνες δημιουργούν πολύτεκνες οικογένειες, ενώ οι Οθωμανοί αναλώνονται σε αντιοικογενειακές πρακτικές. Χαρακτηριστικό του γυναικείου θάρρους είναι το περιστατικό της επίθεσης αξιωματούχου του Αλή Πασά σε μοναχή στη Σωπική, η οποία με την ηρωική της αντίσταση τον εξουδετέρωσε και με τα χρήματα που βρέθηκαν στο άλογό του χτίστηκε γεφύρι και δρόμος.

Η Βόρειος Ήπειρος αποτέλεσε κατά την Τουρκοκρατία τη χερσαία διάβαση, όπου εμπορεύματα, ιδέες και επαναστατικά οράματα πηγαινοέρχονταν στη Δύση, από τα Επτάνησα και την Ιταλία, μέχρι τις πόλεις της κεντρικής και δυτικής Ευρώπης.

Πολλοί Ηπειρώτες προτίμησαν ή και ακολούθησαν την άλλη δίοδο ελευθερίας προς τη Ρωσία και τις Παραδουνάβιες ηγεμονίες. Οι φιλοπρόοδοι αυτοί πατριώτες πρόσφεραν όχι μόνο στο νεογέννητο ελληνικό κράτος, αλλά και στην ξένη γη, που εργάστηκαν και πρόκοψαν. Μόνο από

την Πολύτσανη - που για να ξεφύγει από τα δεινοπαθήματά της εκποιήθηκε στον Κουρτ Πασά - υπήρχαν στη Μολδοβλαχία 13 εμπορευόμενοι, που έστελναν κάθε χρόνο σημαντικά ποσά για την ενίσχυση των εκκλησιών του χωριού τους.

Οι κάτοικοι της Βορείου Ηπείρου είχαν την ευλογία να δεχθούν στα χώματά τους τον Εθναπόστολο Άγιο Κοσμά τον Αιτωλό. Το 1767, στην πρώτη περιοδεία του, βρίσκεται στη Δρόβιανη. Χαρακτηριστικό είναι το περιστατικό στη Χιμάρα, όπου ζητά από τον εύπορο κάτοχο ιδιωτικού μικρού ναού να πάρει τα υλικά του και να χτιστεί ένα σχολείο. Και κυρίως εκεί στο Κολλικόντασι. Δίπλα στην Απολλωνία, σε μια από τις 25 Απολλωνίες που υπήρχαν στον αρχαίο ελληνικό κόσμο, ήρθε το μαρτυρικό τέλος. Ο τάφος με τα άγια λείψανά του φυλάσσονται και φυλάσσουν τον τόπο αυτό μέχρι σήμερα.



Πατροκοσμάς ο Αιτωλός

Είχε προηγηθεί ο Άγιος επίσκοπος Δρυϊνουπόλεως και Αργυροκάστρου Σοφιανός, που παραιτήθηκε από το επισκοπικό του αξίωμα, εκάρη μεγαλόσχημος μοναχός στην Ιερά Μονή Αγίου Αθανασίου Πολύτσανης και συνετέλεσε και αυτός στην αναχαίτιση των εξισλαμισμών.

Η σύζευξη της πίστης στην ιστορική συνέχεια του Γένους, με την πεποίθηση ότι και οι νεοφερμένες ιδέες έχουν την ίδια πηγή του ελεύθερου ελληνικού πνεύματος, οδήγησαν σε μοναδικά αποτελέσματα. Ανώτερη εστία γραμμάτων έχουμε μεταξύ άλλων στη Σωπική, όπου συνέρρεαν διδάσκοντες και μαθητές από το Τεπελένι και το Βεράτι. Επιτομή αυτών η «Νέα Αθήνα», όπως λεγόταν η Μοσχόπολη, κέντρο των ταξιδευτών εμπόρων, με αστική ανάπτυξη, αρχιτεκτονική αρτιότητα, εκπαιδευτικά ιδρύματα, τυπογραφείο και πρωτοποριακές εκδόσεις λεξικών σε διάφορες γλώσσες.

Η πνευματική ανάσταση, έφερε και την επανάσταση. Κινήματα, θυσίες και αγώνες. Περίπου τριάντα είναι τα κυριότερα προεπαναστατικά κινήματα της Βορείου Ηπείρου εναντίον των Οθωμανών. Ξεχωρίζει ο Κροκόδειλος Κλαδάς που το 1481 στη Χιμάρα κατορθώνει να αποσπάσει αυτονομία από τον Σουλτάνο. Οι εξεγέρσεις κατά των Τούρκων, όπως στη Χιμάρα που είχε κατακτηθεί από τους Τούρκους

το 1518, οδηγούν ακόμα και σε προνομιακή μεταχείριση από τον κατακτητή για τον κατευνασμό τους.

Οι Χιμαριώτες κάνουν και την επανάσταση του 1684. Στη διάρκεια των ρωσοτουρκικών πολέμων (1768-1792) αναπτύσσονται τοπικά κινήματα στο Δέλβινο, τον Αυλώνα και τη Μουζακιά. Όσον αφορά την περιοχή του Δελβίνου, ήδη κατά τα έτη 1730-1740 ο Παπα - Γιάννης Θέμελης, πατέρας του μοναχού Σαμουήλ του Κουγκίου, από το χωριό Μαχαλά του Δελβίνου, αντιδρά δυναμικά στον εξισλαμισμό του χωριού.

Βορειοηπειρώτες συνέβαλαν καθοριστικά σε ευρύτερα κινήματα όπως στην ιστορική ναυμαχία της Ναυπάκτου το 1571, στο κίνημα του επισκόπου Τρίκκης Διονυσίου Φιλοσόφου ή Σκυλοσόφου (1611), όπως και στα Ορλωφικά (1770).

Η Επανάσταση του 1821

Η Φιλική Εταιρεία ιδρύεται το 1814 στην Οδησσό. Η στρατηγική θέση της περιοχής εκτιμάται ιδιαίτερα και πολλά στελέχη προέρχονται από τη σημερινή Βόρειο Ήπειρο. Συναντάμε από την Πρεμετή τους Στέφανο, Κωνσταντίνο, Αδάμ και Δούκα Δούκα, από την Χιμάρα τους Μιχαήλ Λάζαρο, Στέλιο και Πάνο Μπιτζίλη, από το Αργυρόκαστρο τους Ελευθεριάδη Βενιαμίν και Γρηγόριο Μητροπολίτη Ευρίπου, από τη Μοσχόπολη το Δημήτριο Καρελλά, Γούλα και Νικόλαο Κανούση από το Λεσκοβίκι, Γιαννηκώστα από τη Γράψη και άλλους.

Στις 23 Φεβρουαρίου του 1821, ο Αλέξανδρος Υψηλάντης κηρύττει την έναρξη της επανάστασης στην Μολδοβλαχία. Τα σώματα του χιλίαρχου Αναστάσιου Αργυροκαστρίτη και του Αθανάσιου Σπύρου από το Βούντο Χιμάρας, που οδηγήθηκε σε ολοκαύτωμα στη Μονή Σέκου, πλαισιώνουν τον Ιερό Λόχο. Ο Χορμοβίτης Βέλκος Δημητρίου μετέφερε στην Ελλάδα πολεμοφόδια και όπλα από την Ουγγαρία, πολέμησε τον Ιμπραήμ και τον Κιουταχή και τραυματίστηκε στην Κάρυστο. Ο Κορυτσαίος Ιωάννου Χρίστος, φιλικός, αγωνίστηκε στη Βλαχία υπό τον Ι. Κολοκοτρώνη και σκοτώθηκε το 1824 κοντά στην Πάτρα. Ο Δούκας Δούκας, ο Φιλικός από την Πρεμετή, υιός του Κωνσταντί-

νου Δούκα, ταγματάρχης του Ρωσικού Στρατού, αγωνίσθηκε και αυτός στις όχθες του Δούναβη.

Με κεντρική ημερομηνία την 25^η Μαρτίου και τον Ευαγγελισμό της Θεοτόκου, ξεκινά η Ελληνική Επανάσταση στην Πελοπόννησο και εξαπλώνεται από τη Μακεδονία ως την Κύπρο. Στις 13 Μαρτίου του 1822, σε διακήρυξη του προέδρου του Εκτελεστικού Σώματος Α. Μαυροκορδάτου, τίθενται τα όρια των ελληνικών διεκδικήσεων. Όταν λοιπόν κηρύχθηκε ο ναυτικός αποκλεισμός όλων των παραλιών από τους επαναστάτες, τα όριά του έφθασαν βόρεια στο Ιόνιο, ως τον Αώο και το Δυρράχιο. Παράλληλα, σε επιστολή της Γερουσίας Δυτικής Ελλάδος προς τους προκρίτους της Χιμάρας στις 26 Απριλίου 1822, εγγυάται ότι η Ελληνική Διοίκηση φροντίζει τόσο για την ασφάλεια των απελευθερωμένων εδαφών, όσο και για την απελευθέρωση των υπόδουλων. Στη συνέχεια δικαιολογείται για τη μη αποστολή πλοίων στη Χιμάρα, λόγω της εξόδου του τουρκικού στόλου από τα Δαρδανέλια.

Αργότερα και ο πρώτος Κυβερνήτης της Ελλάδας Ιωάννης Καποδίστριας, στο υπόμνημά του στις 30 Οκτωβρίου 1827 προς τις Μεγάλες Δυνάμεις, καθορίζει ως βόρεια γραμμή των συνόρων την περιοχή του κόλπου του Αυλώνα.

Σε πάνω από 200 αριθμούνται τα κεντρικά στελέχη του αγώνα με καταγωγή από τη Βόρειο Ήπειρο. Ο Ευάγγελος Ζάππας (1800-1865) από το Λάμποβο του Αργυροκάστρου, όπου και έμαθε τα πρώτα του γράμματα, διακρίνεται ως πρωτοπαλίκarlo του Μάρκου Μπότσαρη στο Μεσολόγγι. Μετά το θάνατο του ήρωα οπλαρχηγού των Σουλιωτών, συμμετέχει στις κυριότερες μάχες της Στερεάς Ελλάδας. Με τον καπετάν Ζέρβα πήγε στην εκστρατεία της Σπλάντζας κοντά στην Πάργα και κατόπιν στο Σούλι για να ειδοποιήσει τους Σουλιώτες. Σε αντίποινα για τη δράση του, οι Τούρκοι φυλάκισαν τη μάνα του. Ως το τέλος του Αγώνα, προβιβάστηκε σε ταξίαρχο. Έπειτα, κατά το 1832 μετανάστευσε στη Μολδοβλαχία, όπου πλούτισε για να γίνει μεγάλος εθνικός ευεργέτης.



Σπύρος Μήλιος

Ο Μιχαήλ Σπύρος Μήλιος (1800-1880), μαζί με τον αδερφό του Ζάχο και 250 Χιμαραίους, συμμετέχει στην υπεράσπιση του Μεσολλογίου, για την οποία γράφει στα απομνημονεύματά του, στη μάχη της Αράχωβας, στο Κερατσίνι πλάι στον Καραϊσκάκη, στο Δίστομο και στην τελευταία μάχη του Αγώνα, στη μάχη της Πέτρας υπό τις διαταγές του Υψηλάντη. Η ελληνική πολιτεία τον τίμησε για τη συμβολή του στον αγώνα με το αξίωμα του Υπουργού επί των Στρατιωτικών. Ο αδελφός του Νικόλαος σκοτώθηκε στη δεύτερη πολιορκία του Μεσολογγίου, το 1826.

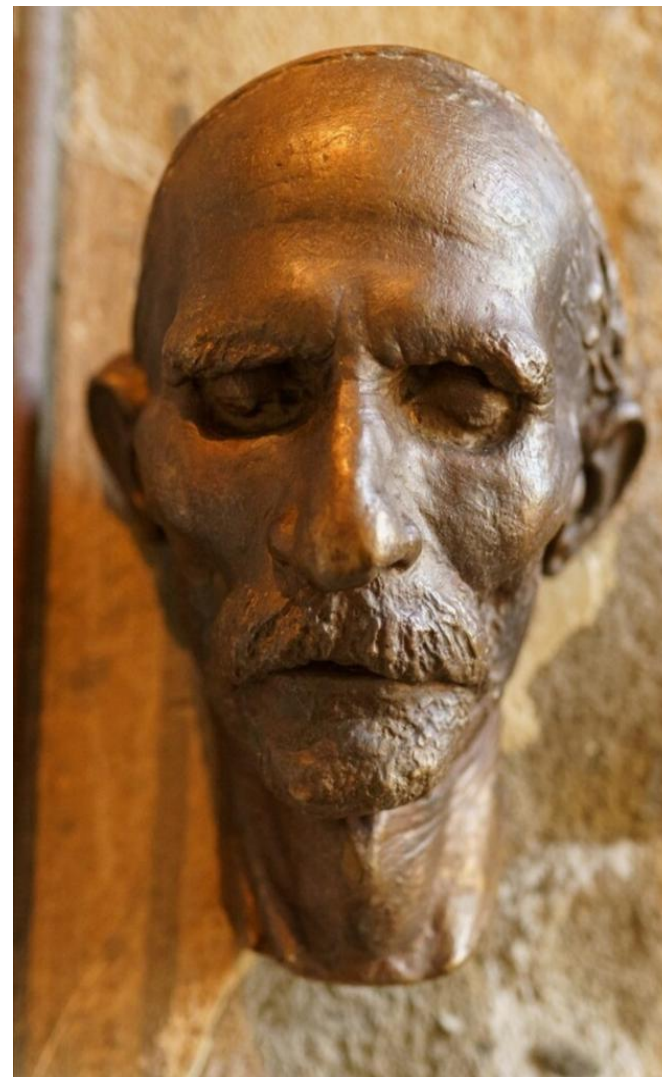
Ο Γρηγόριος Αργυροκαστρίτης, επίσκοπος Ευρίπου Ευβοίας, ενταγμένος στη Φιλική Εταιρεία, είχε εκλεγεί επίσκοπος επί πατριαρχείας του Εθνομάρτυρα Γρηγορίου του Ε΄. Υπήρξε ο πνευματικός αρχηγός του αγώνα στην Εύβοια. Φυλακίστηκε από τους Τούρκους στη Χαλκίδα και έμεινε με βαριές σιδερένιες αλυσίδες στα πόδια, στα χέρια και στο λαιμό για περίπου 2 χρόνια. Το 1823 δραπέτευσε και διέφυγε στην Κέρκυρα, όπου έμεινε ως το 1827. Το Σεπτέμβριο του 1827 ορίστηκε επίσκοπος Αθηνών, αλλά τελικά απεβίωσε από τις κακουχίες το 1828. Ο Γρηγόριος κάλεσε στην Εύβοια τους συμπολίτες του Αργυροκαστρίτες, Δροπολίτες, Λιουντζιώτες και Χορμοβίτες. Κατέφθασαν και αγωνίστηκαν στην Εύβοια ο Λιάκος από το Αργυρόκαστρο, ο Αργυροκαστρίτης καπετάν Ευαγγεληνός, ο Θωμάς Μπίσα-

ρης, ο Νταλαμάγκας από το Χόρμοβο, ο καπετάν Γιώτης από τη Χιμάρα και πολλοί άλλοι.

Στις μάχες που έλαβαν χώρα στην Εύβοια διακρίθηκε και ο Σταύρος Βασιλείου από το χωριό Σελλειό της Δροπόλεως, γνωστός με το ψευδώνυμο «Καπετάν Χαλάστρας». Με άλλους αγωνιστές και τον αδελφό του Κώστα, κατέβηκαν στην Ανατολική Ελλάδα, φέροντας μαζί τους χρήματα. Αναγνωρίσθηκε ως καπετάνιος στην Εύβοια, όπου και διακρίθηκε σε πολλές μάχες, κυρίως στη μάχη των Ανδριλιών, όπου και αγωνίσθηκε μαζί με άλλους συντοπίτες του Βορειοηπειρώτες. Στη μάχη αυτή σκοτώθηκε ο αδελφός του Κώστας, αλλά και ο Αργυροκαστρίτης Λιάκος. Το 1846 πήρε το βαθμό του ταγματάρχη.

Ο Κυριακούλης Πολυχρόνης ή Πολυζώης Αργυροκαστρίτης, που το 1821, από τη Σμύρνη, όπου εργαζόταν, μετέβη στην Πάρο και ύψωσε τη σημαία της επανάστασης. Λαμβάνοντας μέρος σε πολλές μάχες, πηγαίνει στην Κρήτη και αναγνωρίζεται καπετάνιος από τον Τομπάζη, γίνεται χιλιάρχος στο Ναύπλιο και πολεμά τον Ιμπραήμ με τον Κολοκοτρώνη. Ξαναπηγαίνει στην Κρήτη υπό τον Χατζημιχάλη, όπου το 1828 θυσιάζεται, όπως και οι 300 του Λεωνίδα, στη μάχη του Φραγκοκάστελου. Πρόκειται για το μέρος που εμφανίζεται το φαινόμενο των Δροσουλιτών κάθε Μάη, χρόνια μετά τη μάχη, στην πρωινή ομίχλη, πάνω απ'

την ερειπωμένη Μονή του Αγίου Χαραλάμπους. Στρατιά ολόκληρη από ανθρώπινες σκιές κρατώντας όπλα και ξίφη προελαύνουν προς τη θάλασσα. Κατά την Κατοχή αναφέρεται ότι γερμανικό απόσπασμα όταν είδε τους αντικατοπτρισμούς, φοβήθηκε και έλαβε θέση μάχης.



Κωνσταντίνος Χορμοβίτης

Ξεχωριστή μορφή και ο Κωνσταντίνος Χορμοβίτης Νταλλαρόπουλος ή Κώστας Λαγουμιτζής (προσωνύμιο επειδή ετοίμαζε τα λαγούμια για ανατινάξεις) από το Τεπελένι, με τους 150 άνδρες του στο Μεσολόγγι, αλλά και στην Αθήνα, με έντονα συμβολικό ρόλο. Η καταπληκτική του ικανότητα να δρα σε αποστολές που θυμίζουν σύγχρονες κινηματογραφικές παραγωγές, μέσα σε υπόγειες σήραγγες με εκρηκτικά και αντίπαλους υπονομευτές, τον ανέδειξε σωτήρα του παγκόσμιου μνημείου του Παρθενώνα και της Ακρόπολης. Ο αντίπαλος Κιουταχή πασάς έλεγε, ότι αν τον είχε δικό του θα του έδινε το βάρος του σε χρυσό! Ο μεγάλος ήρωας Μακρυγιάννης γράφει για το Χορμοβίτη: «Στο Μεσολόγγι και παντού ο γενναίος αυτός άντρας θάματα έχει κάνει». Συμμετείχε επίσης στην Επανάσταση της 3^{ης} Σεπτεμβρίου 1843, που κατέληξε στην παραχώρηση συντάγματος από τον Όθωνα και στη μετάβαση της Ελληνικής πολιτείας από την απόλυτη μοναρχία στη συνταγματική μοναρχία. Η εργασία κλείνει ακριβώς με ένα σχετικό παράθεμα, μια σύντομη θεατρική σκηνή που γράφτηκε και αποδόθηκε από τους μαθητές του Ελληνικού Γυμνασίου και Λυκείου Βούπερταλ σε σχολική εορτή για την 25^η Μαρτίου.

Άλλοι Βορειοηπειρώτες αγωνιστές που έλαβαν μέρος στην Επανάσταση του 1821 από την περιοχή του Αργυροκάστρου ήταν οι Αθανασίου Γεώργιος, Αθανασίου Δημήτριος, Βάγιας Θανάσης από τη Λέκκη, Γκέκας Αθανάσιος

ιατρός - χειρουργός, Γκίκας Χρίστος ή Χριστόπουλος ή Τόλιας, Ιωάννου Γεώργιος, Αναστάσιος, Νικόλαος, Σωτήριος, Θωμάς Σταύρος, Βασίλειος, Αθανάσιος Βασιλείου, Ιωάννης Βασιλείου, Γκέκας Ιωάννης, Γκέκας Νικήτας, Γκέκας Χρίστος, Κατσαντώνης Αντώνιος, Μάκος Κώστας, Πάνος Γιαννάκης, Σάββας Αντώνιος, Χάιτος Δημήτριος, Κοναύλης Νικόλαος, Κρίνας Παναγιώτης, Κώστας Μήτρος.

Από το Χόρμοβο αγωνίστηκαν ακόμα οι: Αναστάσιος Κώστα Μπίντος, Θωμάς Βάγγος, μαζί με τα αδέρφια του Νίκο και Πούλιο και ο Γκιόκας Βασίλειος.

Από τη Δερβιτσάνη οι Σταύρος Μπόμπης, Γιωργάκης Τάλιος, Λιώλης Ντραγκούτας.

Από το Βυθκούκι ο Κωστάκης Τάττης.

Από τη Δάρδα ο Δεσπότης Πολύκαρπος, που μαρτύρησε στη Λάρισα.

Από τη Μοσχόπολη ο Αναστάσιος Βόγας.

Από την Πρεμετή, εκτός από τους Δουκαίους και ο Αδάμ Ζώτος.

Από τη Φράσσαρη ο Γεώργιος Σκίπης.

Από τη Χιμάρα και οι Ανέστης, οπλαρχηγός γνωστός ως καπετάν Νέστος, Βόλτας Χρίστος, Γκιόκας Νέτσιος, οι έξι Καζνέζηδες (Θωμάς Ζάχος, τρεις με το όνομα Κωνσταντίνος

και ο Σπύρος) και οι τρεις Βαρφαίοι (Ζάχος, Σπύρος και Χρίστος).

Ξεχωριστή βέβαια θέση κατέχουν όλοι οι ανώνυμοι ήρωες και ιδίως οι γυναίκες, που υπέστησαν το μένος του κατακτητή και προτιμούσαν να θυσιάσουν τη ζωή τους και αυτήν των παιδιών τους, παρά να υποστούν την ατίμωση και τον εξισλαμισμό.

Φιλελληνισμός

Η Επανάσταση όμως δεν ήταν υπόθεση μόνο των Ελλήνων αλλά όλου του πολιτισμένου κόσμου. Θερμές ευχαριστίες στο φίλο ερευνητή για την άδειά του να συμπεριληφθεί στην εργασία η μετάφρασή του πρωτότυπου ελβετικού εντύπου του 1823 για το φιλελληνισμό που εντόπισε πρόσφατα στη Δημοτική Βιβλιοθήκη Βέροιας.

Έκκληση προς τους Φιλέλληνες

Ιστορικό χειρόγραφο του 1823 από την κοινότητα Μάλανς (Malans) της Ελβετίας, με σκοπό να συγκεντρωθούν χρήματα για την επανάσταση των Ελλήνων εναντίον των Τούρκων. Περιέχει έκκληση προς τους Φιλέλληνες και στο τέλος κατάλογο με τα ονόματα αυτών που συνέδραμαν, καθώς και το ποσό που έδωσε ο καθένας. [Μετάφραση από τα γερμανικά]

Το πρωτότυπο βρίσκεται σε ηλεκτρονική μορφή και στη βιβλιοθήκη της Βέροιας:

<http://medusa.libver.gr/jspui/handle/123/13016>

1823. Έκκληση προς τους Φιλέλληνες

Είναι πλέον δύο χρόνια, που όλη η Ευρώπη παρακολουθεί τον πεισματώδη αγώνα, τον οποίο αγωνίζονται οι Έλληνες εναντίον των βάρβαρων δυναστών τους. Ακόμα κι αν ο αγώνας αυτός, τόσο για τα πιο ιερά και όσια όσο και για την ίδια τη ζωή είναι άνευ προηγουμένου, όμοια χωρίς προηγούμενο είναι και η αδιαφορία με την οποία παρακολουθούν τα χριστιανικά κράτη αυτόν τον αγώνα, κατά τον οποίο όχι μόνο χιλιάδες των ομοπίστων μας αδελφών βασανίζονται με τον πιο θηριώδη τρόπο από τους Τούρκους, αλλά και ολόκληρη η ελληνική φυλή πολλές φορές μέχρι τώρα απειλήθηκε με ολοκληρωτικό αφανισμό. Δίκαιη αγανάκτηση γεμίζει κάθε άνθρωπο στο τέλος των διαπραγματεύσεων που έλαβαν χώρα μεταξύ των χριστιανών απεσταλμένων με την οθωμανική Πύλη, από τις οποίες όλοι ανέμεναν αρχικά την σωτηρία του καταπιεσμένου χριστιανικού λαού.

Όμως η πολιτική πέτυχε εδώ μια επαίσχυντη νίκη κατά της θρησκείας και της ανθρωπιάς. Στους Έλληνες, που προδόθηκαν οι ελπίδες τους, δεν έμεινε τίποτε άλλο παρά να εμπιστεύονται τον Θεό και την δίκαιη υπόθεσή τους και έχοντας αυτήν την εμπιστοσύνη να συνεχίζουν τον αγώνα τους. Και με πόσο ηρωισμό το έκαναν! Πόσο υψηλά και λαμπρά παραδείγματα αυτοθυσίας για την αγάπη της πα-

τρίδας μας δίνει η ιστορία των Νεοελλήνων, που μετά δυσκολίας μόνο παρουσιάζουν οι αρχαίοι Έλληνες κατά την μεγαλύτερη ακμή τους! Όμως ο αγώνας των Νεοελλήνων αφορά κάτι πιο αληθινό και υψηλό απ' ότι οι νίκες των αρχαίων. Εάν οι αρχαίοι αγωνίζονταν για την τιμή και την ελευθερία της πατρίδας τους, οι Νεοέλληνες τώρα αγωνίζονται για την ίδια τη ζωή τους, για τη ζωή των γερόντων, των γυναικών και των παιδιών τους. Αγωνίζονται για μια σπιθαμή γης, που θα τους θρέφει, αγωνίζονται για τα μωρά που αρπάζουν οι Τούρκοι από το στήθος της μητέρας τους και από αυτά φτιάχνουν εκείνες τις βάρβαρες στρατιωτικές ορδές τους γενίτσαρους, για τις κόρες τους που απαγάγουν οι Τούρκοι και τις θυσιάζουν στις ζωώδεις ορέξεις τους, αγωνίζονται για ισότητα απέναντι στο νόμο, που κανένας Τούρκος δεν παραχωρεί στον Έλληνα.

Αγωνίζονται τέλος γι' αυτό που είναι για όλους μας το πιο άγιο, την πίστη στον μόνο αληθινό Θεό και για τον Θεό μας Σωτήρα. Τι όνειδος για την εποχή μας, ένας λαός, που αγωνίζεται για όλα αυτά και αγωνίζεται με τέτοιο ηρωισμό, να αφανίζονταν, επειδή η πεφωτισμένη χριστιανική Ευρώπη δεν τον βοήθησε καθόλου ή πολύ λίγο! Όμως όχι! Παρ' όλες τις φήμες, που με εχθρική πρόθεση διαδίδονται από όσους θέλουν να σπιλώσουν τον υπέροχο αυτόν αγώνα, παρ' όλες τις αμφιβολίες τις οποίες προσπάθησαν να εγείρουν τόσο ως προς την αξιοπρέπεια των Ελλήνων, όσο και

ως προς την πιθανότητα μιας επιτυχημένης έκβασης, υψώθηκε από παντού η φιλόανθρωπη φωνή: «Πρέπει να βοηθήσουμε τους Έλληνες». Και στην πραγματικότητα το χρωστάμε αυτό στους Έλληνες. Μ' αυτό το χρέος μας επιφορτίζει η θρησκεία μας, η ευγνωμοσύνη μας προς έναν λαό από τον οποίο προήλθαν όλες οι επιστήμες μας. Εκεί που πολλοί θέλουν πραγματικά κάτι καλό, εκεί πετυχαίνεται το καλό αυτό. Έτσι και οι φίλοι των Ελλήνων ιδιαίτερα στην Ελβετία και στη Γερμανία ενώθηκαν σταθερά μεταξύ τους για να συμπαρασταθούν σ' αυτούς τους δυστυχείς με όλες τους τις δυνάμεις. Το είδος της βοήθειας δεν ήταν δύσκολο να βρεθεί.

Από τους Έλληνες έλειπε και λείπει ακόμα τακτική πολεμική τέχνη. Αυτή η έλλειψη έγινε γι' αυτούς ακόμα περισσότερο αισθητή, επειδή μία συγκεκριμένη χριστιανική κυβέρνηση δεν αισχύνεται με απεσταλμένους της να οδηγεί τις κινήσεις των Τούρκων. Γι' αυτό άντρες και νεαροί πήγαν στην Ελλάδα, χωρίς να λογαριάσουν τους κινδύνους και τον θάνατο. Μερικοί ήδη έπεσαν ένδοξα στον άγιο αυτό αγώνα. Πολλοί είναι ακόμα εκεί για να σώσουν την ελευθερία της Ελλάδας και την τιμή του Χριστιανισμού. Πολλοί ακόμα θα 'θελαν να πάνε εκεί, θα 'θελαν να ριψοκινδυνεύσουν και να συμβάλλουν στην σωτηρία. Όμως δεν έχουν όλοι τη δυνατότητα να κάνουν το μακρινό ταξίδι και να χρηματοδοτήσουν με δικά τους έξοδα τον εξοπλισμό. Το να δοθεί σ'

αυτούς λοιπόν η δυνατότητα να ακολουθήσουν αυτήν την υπέροχη φωνή που αισθάνονται μέσα τους, είναι ο κύριος σκοπός των συλλόγων, που ιδρύθηκαν στη Γερμανία και ιδιαίτερα στην Ελβετία, όπου από τα πολύ παλιά χρόνια ήταν ευγενές ήθος του λαού να παραστέκεται τους καταπιεσμένους ενάντια στους ισχυρούς. Σ' αυτό το πνεύμα της συμμετοχικής και ενεργής αγάπης προς τον πλησίον οφείλει η Ελβετία τον πολύτιμο θησαυρό της ελευθερίας της. Η Ελβετία θυμάται το παρελθόν της, δεν αποστασιοποιείται απ' αυτό το πνεύμα, βοηθά εκεί που υπάρχει χρεία. Απ' αυτό το πνεύμα γεννήθηκε και στο Γράουμπιούντεν (Graubünden) [καντόνι της Ελβετίας] ένας φιλελληνικός σύλλογος. Από κάποιες κοινότητες ήδη έχουν συγκεντρωθεί μεγαλύτερα και μικρότερα ποσά. Αναμένονται πολύ περισσότερα. Για την κανονική παράδοση των ποσών αυτών εγγυάται η δημόσια ανακοίνωση, για την διάθεσή τους σύμφωνα με τον σκοπό εγγυώνται τα ονόματα πολλών ανδρών, γνωστών για την εντιμότητα και την σύνεσή τους, που βρίσκονται στην κορυφή των συλλόγων.

Η παρούσα έκκληση υπηρετεί τον σκοπό της διενέργειας συγκέντρωσης χρημάτων και στην περιοχή Μάιενφελντ (Maienfeld), καθώς και στις πρώτες περιοχές του Πρετσιγκένς (Präzigs). Σε κάθε κοινότητα ένας έντιμος άνδρας θα παραλαμβάνει τα ποσά και θα τα στέλνει στην... [δυσανάγνωστο όνομα]. Όποιος θέλει να συμπαρασταθεί

στους Έλληνες, το δηλώνει με την υπογραφή του για ένα ορισμένο ποσό.

Όποιος μπορεί να δώσει πολλά, ας δώσει, όποιος μπορεί να δώσει μόνο λίγα, να μην σκεφτεί ότι ο οβολός του δεν θα ωφελήσει τους Έλληνες. Ακόμα και μια μικρή προσφορά μπορεί να έχει μεγάλο αποτέλεσμα με την ευλογία του Θεού. Ας δώσει ο καθένας κατά τις δυνάμεις του και ας σκεφτεί την ρήση του Χριστού: «εφ' όσον εποιήσατε ενί τούτων των αδελφών μου των ελαχίστων, εμοί εποιήσατε».

* Οι αγκύλες [] περιέχουν σημειώσεις του μεταφραστή.

1823. Aufruf an Griechenfreunde

Zwei Jahre sind es jetzt, dass ganz Europa dem hartnäckigen Kampfe zusieht, den die Griechen gegen ihre barbarischen Unterdrücker kämpfen. Wenn schon dieser Kampf selbst um die heiligsten Güter sowohl, als um die äußersten Bedürfnisse des Lebens ohne Beispiel ist, so ist gewiß eben so beispiellos die Gleichgültigkeit, mit welcher die christlichen Staaten zusehen, in welchem nicht nur Tausende unserer Glaubensbrüder von den Türken auf die grausamste Weise hingemartert werden, sondern in welchem sogar dem gesamten Griechenvolk bis jetzt oft gänzliche Vernichtung gedroht hat. Mit gerechtem Unwillen hat jeden Menschen das Ende der Unterhandlungen erfüllt, die von den christlichen Gesandten mit der ottomanischen Pforte gep..... wurden und von welchen Jedermann anfänglich Rettung des bedrängten Christenvolkes erwartete.

Aber die Politik trug hier über Religion und Menschlichkeit einen schändlichen Sieg davon, und es blieb den in ihren Hoffnungen betrogenen Griechen nichts übrig, als auf Gott und ihre gute Sache zu vertrauen, und in diesem Vertrauen fortzukämpfen. Und mit welchem Heldenmuth thaten sie das! Welche hohen und herrliche Beispiele aufopfernder Vaterlandsliebe stellt die Geschichte der Neugriechen uns

auf, wie kaum die Altgriechen in ihrer schönsten Blüthe welche aufzuweisen haben! Aber der ersteren Kampf gilt auch dem ein Wahreres und Höheres, als die Siege der letzteren. Wenn die Altgriechen kämpften um ihres Vaterlandes Ehre und Freiheit, so kämpfen jetzt dagegen die Neugriechen um ihr eigenes Leben, um das Leben ihrer Greise, ihrer Weiber und Kinder. Sie kämpfen dagegen um den Fleck Landes, der sie ernähren soll, sie kämpfen um die Säuglinge, die der Türke von der Mutterbrust wegriß, und aus ihnen jene rohen Soldatenhorden, die Jenitscharen, zu erziehen, um die Töchter, die der Türke fortschleppt, und seiner viehischen Lust opfert, sie kämpfen um Gleichheit vor dem Gesetze, die kein Türke dem Griechen gestattet, – sie kämpfen endlich um das, was uns allen das Heiligste ist, um den Glauben an den einzig wahren Gott, und um unseren göttlichen Erlöser.

O der Schmach für unser Zeitalter, wenn ein Volk, das um dieses alles kämpft, das mit solchem Heldenmuth darum kämpft, zugrunde gehen sollte, weil es von dem aufgeklärten christlichen Europa entweder gar nicht, oder zu wenig unterstützt wurde! Aber nein! Trotz den in feindseliger Absicht von denen, die das Erhabene dieses Kampfes in den Staube ziehen möchten, ausgestreuten Gerüchten, trotz allem Zweifel, den man gegen der Griechen Würdigkeit sowohl, als gegen die Möglichkeit

eines glücklichen Erfolgs zu erheben bemüht war, hat sich von allen Seiten her die menschenfreundliche Stimme sich erhoben: „Den Griechen soll geholfen werden!“ Und wir sind es in Wahrheit den Griechen schuldig, die Religion legt uns die Pflicht auf, es legt sie die Dankbarkeit auf gegen ein Volk von dem alle unsere Wissenschaft stammt. Wo viele etwas Gutes ernstlich wollen, da gedeiht es, und so haben sich auch die Freunde der Griechen, besonders in der Schweiz und Teutschland fest vereinigt, um aus allen Kräften diesen Unglücklichen Beistand zu leisten. Die Art der Hülfe war nicht schwer auszumitteln.

Den Griechen gebrauch es, und gebricht noch immer an geordneter Kriegskunst. Diese Mangel ist für sie um so fühlbarer geworden, da eine christliche Regierung sich nicht schämt durch Sendlinge die Bewegungen der Türken zu leiten. Darum zogen Männer und Jünglinge nach Griechenland, nicht achtend Gefahren und Tod. Manche sind schon rühmlich gefallen im heiligen Streit; viele stehen noch da... Zu retten Griechenlands Freiheit und der Christenheit Ehre! Aber ihre Zahl ist gering! Viele möchten noch dahin ziehen, möchtenwagen und retten; aber nicht alle vermögen die weite Reise und die Ausrüstung auf ihre eigene Kosten bestreiten. Diese nun in den Stand zu setzen, dem hohen und herrlichen Rufe, den sie in sich fühlen, zu folgen, ist der Hauptzweck der Vereine,

die sich in Teutschland und vorzüglich in der Schweiz gebildet haben, wo schon in der Urälter grauen Zeiten, dem Bedrängten beizustehen gegen den Mächtigen, des Volkes edle Sitte war. Diesem Geiste theilnehmender und thätiger Nächstenliebe hat die Schweiz das kostbare Kleinod ihrer Freiheit zu danken. Sie gedenke der Vorzeit, sie lasse nicht von diesem Geiste, sie helfe, wo Hülfe nötig ist! Aus diesem Geiste ist auch im Graubünden ein Griechen Verein hervorgegangen. Aus manchen Gemeinden sind schon größere und kleinere Beiträge eingegangen; weit mehrere sind noch zu erwarten. Für richtige Ablieferung derselben bürgt die öffentliche Bekanntmachung, für die zweckmäßige Verwendung bürgen die Namen so vieler Männer von bekannter Rechtschaffenheit und Einsicht, die an der Spitze der Vereine stehen.

Um nun auch im Hochgericht Maienfeld, und vordern Gerichten des Präzigäns solche Versammlungen zu veranstalten, soll gegenwärtiger Aufruf dienen. In jeder Gemeinde wird ein rechtschaffender Mann die Beiträge empfangen, und den nach Ch..... einsenden. Wer an dem Schicksal der Griechen Antheil nimmt, erklärt sich durch seine Unterschrift für einen bestimmten Betrag.

Wer viel geben kann, der gebe viel, wer nur ein wenig zu geben hat, der denke nicht, sein Scherflein möge den

Griechen nicht frommen. Auch die kleinste Gabe kann Großes wirken in der segnenden Hand Gottes! Jeder gebe nach Vermögen, und gedenke des Ausspruches Christe: „Was ihr gethan habt den geringsten einer unter den Meinen, das habt ihr mir gethan.“

Παράθεμα

Σύντομη θεατρική σκηνή που γράφτηκε και αποδόθηκε από τους μαθητές του Ελληνικού Γυμνασίου και Λυκείου Βούπερταλ σε σχολική εορτή για την 25η Μαρτίου.

Σκηνή 1η:

(Ακρόπολη.

Σκοτάδι. Η Μυρτώ πάει στο πηγάδι να γεμίσει νερό. Κάποιος πλησιάζει. Μιλάνε ψιθυριστά, συνωμοτικά.)

A: Μυρτώ, Μυρτώ!

M: Άγγελε τί κάνεις εδώ; Θα σε σκοτώσουν κι εσένα και τη μάνα μας.

A: Αφού το ξέρεις, από τότε που βγήκα κλέφτης και σας άρπαξαν οι Αγαρηνοί οι μόνες έγνοιες μου είστε εσείς και η Λευτεριά του Γένους. Τι φωνές ήταν αυτές;

Μ: Ο πασάς! Πάλι του χαλάσατε τα σχέδια, να τινάξει την Ακρόπολη στον αέρα, να σας ξετρυπώσει και να σας ξεπαστρέψει όλους.

Α: Χα! Να' ναι καλά ο Χορμοβίτης....Οοπ! Πρέπει να φύγω. Γεια σου αδερφούλα μου. Φιλιά στη μάνα μας.

Μ: Γεια σου Άγγελε. Ο Θεός μαζί σου!

Σκηνή 2η.

(Ο Πασάς θυμωμένος, μιλάει με τον εξωμότη Βασίλη)

Π: Πάλι ο Χορμοβίτης! Με παίδεψε στο Μεσολόγγι και αναγκάστηκα να ξεφτιλιστώ, καλώντας τον Ιμπραήμ να με βοηθήσει. Και τώρα κι εδώ! Τόσα λαγούμια σκάβουν οι δικοί μου, τόσο μπαρούτι βάζουν... Κι αυτός ένας, ένας και με τα δεσίματά του μας τα ανατινάζει, ανάποδα... στα μούτρα μας!

Β: Μην οργίζεσθε πολυχρονεμένε μου, κι αύριο θα ξανασκάψετε λαγούμια...

Π: Τι λες ωρέ γκιαούρ! Δεν είδες σήμερα. Τους καλύτερους μεταλλουργούς έφερα. Ξακουστούς από τα Σκόπια. Τους διέλυσε κι αυτούς ο Χορμοβίτης.

Β: Δεν πειράζει πολυχρονεμένε μου. (Διστακτικά). Κάποιες παλιοκολώνες είναι που το λένε οι Ρωμιοί Παρθενώνα. Στο κάτω - κάτω τζαμί είναι. Κρίμα...

Π: Γκιαούρ μη με εξοργίζεις! Πρώτα, πρώτα ξέρω ότι χρόνια και ζαμάνια ήταν εκκλησιά της Παναγιάς σας. Και αυτό το ρημάδι, θα το ισοπεδώσω. Να μην ξέρει η ράτσα σας από που βαστάει! Μα τί είναι αυτός ο Χορμοβίτης; Στοιχειό που περνάει και κάτω από το σκληρό βράχο; Πες μου ωρέ γραμματικέ!

Β: Άνθρωπος είναι πασά μου! Κωνσταντίνος Παπακυριακού λέγεται. Από το Χόρμοβο, έξω από το Τεπελένι. Αλλά όλοι τον ξέρουν σαν «Λαγουμιτζή». Ηπειρώτης, πατριώτης μου.

Π: (Πετάγεται). Βρες τον ωρέ. Θα πληρώσω το βάρος του σε χρυσάφι. Βρες τον και φέρτον!

(Ο Βασίλης ψάχνει κουκουλωμένος στα χαμένα. Ένα χέρι τον ακουμπάει στον ώμο.)

Χ: Εμένα γυρεύεις;

Β: (Τρομαγμένος) Γεια σου παιδί μου... Δε με γνώρισες;

Χ: Βασίλαγα! Έμαθα άλλαξες αφεντικό. Σε πήρε ο Κιουταχής τώρα στη δούλεψή του!

- B: Ε, οι ξένες γλώσσες και η διπλωματία είναι σε όλους απαραίτητα.
- X: Βέβαια... Αφού κατάφερες κι έφτασες εδώ πάνω λέγοντας ότι είμαστε πατριώτες...
- B: Γιατί τζιέρι μου, ψέματα είναι;
- X: Από τότε που πήγες με τον Αλήπασα, δε λογιέσαι για πατριώτη μου. Τέλος πάντων. Τί γυρεύεις;
- B: Θυμάσαι που σου έλεγα παλιά να πας στην Ευρώπη, στην Εσπερία και με το χάρισμα σου στις στοές και στα εκρηκτικά να βγάλεις χρυσάφι;... Ε, δε χρειάζεται... ο ίδιος ο πασάς, ο Κιουταχής σε γυρεύει να σε κάνει χρυσό, να δουλέψεις γι αυτόν...
- X: Τι λες μωρέ; Τρελάθηκες; Να γίνω προδότης σαν και του λόγου σου;
- B: ...Όχι προδότης. Λογικός. Κι ο ίδιος ο Κιουταχής πασάς, γιος Έλληνα παπά από τον Πόντο... Απλώς τον πήραν μικρό οι Τούρκοι στο παλάτι και πρόκοψε...
- X: Τι πρόκοψε ωρέ; Να σφάζει τα γυναικόπαιδα και τους λαούς που ποθούν τη λευτεριά;
- B: Δεν είμαστε έτοιμοι... Πρέπει να μορφωθούμε πρώτα...
- X: Το ποθούμενο, η λευτεριά θα έρθει, όπως το είπε ο Άγιος, ο Πατροκοσμάς στα μέρη μας...

- B: Αυτός ο καλόγερος που είπε ότι μια μέρα θα πετούν σιδερένια πουλιά που ρίχνουν φωτιά και...
- X: Μη βλασφημάς. Τον Άγιο τον σεβόταν και ο Αλήπασάς σου και όλα τα λόγια του βγήκαν αληθινά... Άιντε τράβα τώρα... Το μόνο που με μαυρίζει την ψυχή είναι ότι όταν με το καλό θα ελευθερωθούμε, θα μας κυβερνάν κάποιοι σαν κι εσένα...

(Και οι δυο χάνονται στο σκοτάδι)